

ФУНКЦІЇ ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ У РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ДВІ ХВИЛИНИ ПРАВДИ»

Поняття «графіка» багаторазово висвітлювалась в автентичних лінгвістичних словниках, статтях, монографіях, де під цим поняттям розуміють сукупність всіх засобів конкретної писемності, особливу манеру репрезентації текстів. Особливості графічних засобів ставали об'єктом дослідження таких мовознавців, як: М. Голянич, С. Єрмоленко, В. Кононенко, І. Кочан, М. Крупи, Л. Мацько, О. Пономарева та ін.

Поняття «графіка» вирає сукупність усіх знаків, використовуваних тією чи іншою системою писемності: графеми, знаки пунктуації, наголосу, шрифтові виділення, використання різноманітного кегля великих літер, підкреслювання, використання пропусків (інтервалів). Всі ці засоби є невід'ємними елементами композиційної побудови тексту, носіями експресивного навантаження і допомагають авторові в реалізації художньої ідеї.

Мета нашого дослідження полягає в систематизації функцій графічних засобів у художньому тексті на основі аналізованого тексту.

У лінгвістичній літературі існує кілька спроб класифікувати графічні засоби писемної мови. Німецький учений Х. Плетта розподілив зовнішні стилістичні засоби на графофонологічні, графоморфологічні, графосинтаксичні та графотекстуальні. До першої групи належить знак наголосу, до другої – дефіс, до третьої – пунктограми, до четвертої – розділ і абзац.

Загалом у романі Ірен Роздобудько «Дві хвилини правди» найактуальнішими графічними одиницями є такі: зміна шрифту, використання трикрапок, лапок, звертань, епітетів, дужок. Вивчення їх особливостей дозволяють зафіксувати ряд прагматичних функцій у художньому тексті графічні стилістичні засоби виконують, які можна класифікувати таким чином:

1. Функція привернення уваги адресата. Так, вагомим є зміна шрифту. Курсив, типографічний шрифт під нахилом, використовується багатьма авторами для виділення епіграфів, поетичних вставок, цитат, слів іншомовного походження, і всього чужорідного, що потребує окремого виділення, в нашому випадку зміна шрифту вказує на переживання героїв, їхні думки та бажання. Автор «вводить» нас в таємний світ внутрішніх роздумів, ось наприклад: *...Коли тобі усе байдуже, ти сідаєш в авто чи потяг і їдеш світ за очі. Ти хочеш відшукати таке місце на землі, де барви будуть яскравими, а звуки нефальшивими. А слова зовсім зникнуть, розчиняться у барвах і звуках* [7, с. 47].

Як бачимо, графічні стилістичні засоби використано на фоні графічно нейтрального тексту, і графічно виділені ділянки тексту привертають увагу незвичністю свого оформлення.

2. Функція виокремлення комунікативно важливих елементів мови. Наприклад: *Перемінаючись з ноги на ногу, він уявив, що стоїть на останньому клаті землі, а все навколо поглинуто водою. Все. Його будинок, самі друзі, залізниця, аеропорти, телебачення... Все* [7, с. 6]. У цьому реченні Ірен Роздобудько за допомогою трикрапки вказує на тривалу пайзу перед важливим, змістовно значущим текстовим елементом з метою привернення до нього уваги, увиразнює думку і передає хвилювання, зворушення.

У творі присутня семантика великої літери, що підкреслює центральну позицію певної назви в контексті, концентрує увагу на тому чи іншому понятті, образі. Так, у реченні *А також про те, що тепер із Цим йому доведеться жити* [7, с. 36], слово *Цим* набуває емоційно-оцінного навантаження – авторка за допомогою вказівного займенника, який не називає причину ускладнення життя намагається передати ефект або сприйняття самих труднощів.

Використання іншомовної графіки теж слугує своєрідним прийомом привернення уваги читача, який володіє цією графікою, розуміє те, що запропонував автор або має мотивацію дізнатися значення невідомого мовного знака. Наприклад: – *Не переживай! Все буде «о'кей»* [7, с. 25] або – *Idon't know... No... Seemstome... –no... –Що-що?* [7, с. 182].

Зазначена функція тісно пов'язана з попередньою, оскільки авторка акцентує на найважливіші елементи, які повинні бути помічені адресатом.

3. Функція уточнення. Графічне виокремлення використовується з метою логічного наголосу: підкреслюється та нова комунікативна інформація, про яку йдеться у реченні. Показовим з цього погляду є такий приклад:

– *Вчора ти майже зірвав зйомку і тобі немає чого сказати?!*

– «*Майже*» – не рахується. Незамінних людей нема[7,с. 7]. Слово «*Майже*» автор взяла в лапки, щоб увиразнити семантичне навантаження виділеного слова; окрім того, в наведеному контексті текстова одиниця у лапках виражає іронію.

4. Функція компресії інформації. Графічні стилістичні засоби є прикладом мовної економії. У деяких випадках інформація, що передається графічно, в усній мові може бути виражена лише описово за допомогою вербальних засобів.

Важливо сприймати графічні особливості в синтезі з семантичними, морфемно-словотвірними особливостями. Так, у творі використано зменшено-пестливі суфікси, які у поєднанні з графічним виділенням набувають додаткових семантико-стилістичних відтінків. Наприклад: «*Газик*» *звернув ближче до лану, оточеного ліском, і за мальовничим пагорбом відкрилася панорама...*» - позначення малої величини того, що названо основою[7, с. 76].

Прочитавши роман Ірен Роздобудько «Дві хвилини правди», я помітила багато використаних нею графічних засобів. Загалом роман сповнений експресії, мінливості. Герої яскраві особистості з прихованою душею...

Дорога змусила головних героїв зупинитися, подивитися на своє звичне існування, і з жахом упевнитися в його фальші, в тому, що весь попередній спосіб життя – чистої води лицемірство, удаване життя. Як бачимо, Ірен Роздобудько використовує графічне оформлення як один із елементів взаєморозуміння з читачем, здійснення впливу на нього та актуалізації авторської ідеї.

Як бачимо, графічні компоненти комунікації є носіями стилістичної інформації і надають текстові стилістичних, емоційних та експресивних відтінків. До графічних одиниць належать виділення шрифтом слова, словосполучення, частин речення чи й цілого речення. Таке авторське виділення пропонується читачеві як яскрава підказка, якої не можна не помітити.

Деякі засоби пунктуації мають настільки очевидне значення, що можуть бути використані у тексті як самостійні сигнали оцінного змісту.

Отже, несподіване акцентування тексту художніми засобами допомагає Ірен Роздобудько привернути увагу до таких сторінок тексту, що раніше залишалися поза увагою читача. Графічні засоби сприяють передаванню структурно-сміслових особливостей аналізованого тексту та створюють ритмічні ряди, побудовані на акцентах та паузах, що організують читання та надають текстові емоційного забарвлення, врешті спонукають читача до більш детального осмислення художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова Н.А. Филологический анализ художественного текста: реализация интеграции лингвистического и литературоведческого подходов в школе: [учебно-методическое пособие] / Мордов. гос. ун-т. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Саранск, 2008. – 205 с.
2. Ківільша О. Є. До лінгвостилістичного аналізу експресивної графіки / О. Є. Ківільша // Культура слова. – 1985. – Вип. 28. – С. 67-71.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту / І. М. Кочан. – К.: Знання, 2008. – С. 155-159.
4. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: [посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Марія Крупа. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 496 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка]. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
6. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: [підручник] / [О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко; за ред. Пономарева О. Д.]. – [3-ге вид. переробл.] – К.: Либідь, 2005. – С. 36-39.
7. Роздобудько Ірен. Дві хвилини правди: [роман] / Ірен Роздобудько. – К.: Нора – Друк, 2012. – 248 с.